

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.2/.7

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2023-1-03>

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В СФЕРІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Довженко Я. М.*аспірантка**Інститут держави і права імені В. М. Корецького**Національної академії наук України**вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна**orcid.org/0000-0001-8551-2395**yaroslavadovzhenko@me.com*

Ключові слова: домашнє насильство, психологічне насильство, психологічний вплив, психічне насильство, психічний вплив, сфера сімейних відносин, наслідки психологічного насильства, наслідки психічного насильства.

Дана наукова стаття присвячена розмежуванню понять «психологічного» та «психічного» насильства в сфері сімейних відносин у кримінальному праві України. Для кримінального права важливо розрізнити психічне та психологічне насильство, оскільки вони мають різну природу та наслідки. У статті досліджено законодавчі та наукові визначення цих понять, а також їх різницю та схожість, виокремлено їхні обов'язкові ознаки, означено наслідки цих протиправних дій.

Психологічне насильство розглядається у контексті ст. 126-1 КК України, як серйозне кримінальне порушення, яке може призвести до численних наслідків для потерпілої особи та його вплив на психіку, фізичне здоров'я, соціальну ізоляцію та порушення прав та свобод жертви. Психологічне насильство відображає шкідливий вплив на психіку, переконання, спосіб мислення та духовну свободу людини. Дослідження підкреслює важливість розуміння психологічного насильства як форми домашнього насильства та потребу у захисті прав жертв психологічного насильства. Таким чином, дослідження спрямоване на аналіз відображення цих наслідків у структурі об'єктивної сторони статті 126-1 КК України.

Автор роблять висновок про те, що поняття «психологічне насильство» включає в себе дії, спрямовані на вплив на емоційний та психічний стан жертви, тоді як «психічне насильство» відноситься до фізичних дій, що призводять до порушення психіки людини. Акцентовано увагу на тому, що визначення та розмежування цих понять є важливим для правильної кваліфікації сімейного насильства, застосування належних заходів примусового характеру щодо правопорушників та захисту прав жертв насильства.

Психічне насильство розглядається однією із різновидів кримінального психологічного впливу, який впливає на психічний стан людини, включаючи її здатність оцінювати та аналізувати інформацію. У статті детально описано механізми кримінального насильницького психічного впливу та його наслідки, які можуть включати емоційну невпевненість або шкоду психічному здоров'ю. Наголошується, що психічне насильство є унікальним, оскільки відрізняється від фізичного насильства за своїм предметом дії і використовує різноманітні психологічні механізми для досягнення своїх цілей.

Зазначається, що обидва види насильства можуть призвести до створення негативного психологічного клімату та бути невидимими для інших

людей, що робить їх складними для виявлення та зупинення. Психічне та психологічне насильство можуть мати довготривалий ефект на психіку жертв та призвести до розвитку психічних розладів.

Проаналізовані відмінні риси цих понять, такі як форми та методи використання насильства. Психічне насильство характеризується застосуванням загроз, запевнень, підмов та підриванням самоповаги та гідності, що може призвести до створення страху та незахищеності у жертви. Психологічне насильство передбачає поведінку, що може спричинити почуття безпомічності, неповноцінності та відчуття втрати контролю над ситуацією.

Сформульовані пропозиції щодо розмежування та правової оцінки психологічного і психічного насильства у рамках кримінального законодавства.

DISTINGUISHING THE CONCEPTS OF PSYCHOLOGICAL AND MENTAL VIOLENCE IN THE SPHERE OF FAMILY RELATIONS IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE

Dovzhenko Y. M.

Postgraduate Student

*V. M. Koretsky Institute of State and Law
of National Academy of Sciences of Ukraine*

Tryokhsviatitelska str., 4, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0001-8551-2395

yaroslavdovzhenko@me.com

Key words: *domestic violence, psychological violence, psychological impact, mental violence, mental impact, the sphere of family relations, consequences of psychological violence, consequences of mental violence.*

This scientific article is dedicated to distinguishing the concepts of "psychological" and "mental" violence in the field of family relations in the criminal law of Ukraine. It is important for criminal law to distinguish between mental and psychological violence, as they have different nature and consequences. The article examines the legislative and scientific definitions of these concepts, as well as their differences and similarities, highlights their mandatory features, and defines the consequences of these illegal actions.

Psychological violence is considered in the context of Art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine, as a serious criminal offense that can lead to numerous consequences for the victim and its impact on the psyche, physical health, social isolation and violation of the victim's rights and freedoms. Psychological violence reflects a harmful effect on a person's psyche, beliefs, way of thinking and spiritual freedom. The study highlights the importance of understanding psychological abuse as a form of domestic violence and the need to protect the rights of victims of psychological abuse. Thus, the study is aimed at analyzing the reflection of these consequences in the structure of the objective side of Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine.

The author concludes that the concept of "psychological violence" includes actions aimed at affecting the emotional and mental state of the victim, while "mental violence" refers to physical actions that lead to a violation of the human psyche. Attention is focused on the fact that the definition and demarcation of these concepts is important for the correct qualification of family violence, the application of appropriate coercive measures against offenders and the protection of the rights of victims of violence.

Mental violence is considered one of the types of criminal psychological influence that affects a person's mental state, including his ability to evaluate and analyze information. The article describes in detail the mechanisms of criminal violent mental impact and its consequences, which may include emotional insecurity or damage to mental health. It is emphasized that mental violence is unique, as it differs from physical violence in its subject of action and uses various psychological mechanisms to achieve its goals. It is noted that both types of violence can lead to the creation of a negative psychological climate and be invisible to other people, making them difficult to detect and stop. Mental and psychological abuse can have a long-term effect on the psyche of victims and lead to the development of mental disorders.

Distinctive features of these concepts, such as the forms and methods of using violence, are analyzed. Mental violence is characterized by the use of threats, assurances, insinuations and the undermining of self-respect and dignity, which can lead to the creation of fear and insecurity in the victim. Psychological abuse involves behavior that can cause feelings of helplessness, inferiority, and a sense of loss of control over the situation. Formulated proposals regarding the demarcation and legal assessment of psychological and mental violence within the framework of criminal legislation.

Постановка проблеми. Проблема домашнього насильства є однією з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства. Домашнє насильство має різні форми, серед яких психологічна форма є особливо поширеною та складною. Її прояви можуть бути менш очевидними, ніж у фізичних формах насильства, тому їх важко виявити. Навіть більше, психологічна форма не завжди має фізичні наслідки, що ускладнює процес її дослідження та розуміння. Тим не менш, психологічна форма домашнього насильства має серйозні наслідки для жертв та їх сімей. Згідно з звітом ВООЗ «Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence» за 2013 рік, «негативні ефекти від психологічного насильства включають ризик розвитку ПТСР, депресії, тривожності, розладів харчової поведінки, схильності до вчинення суїциду та інших психологічних проблем». Психологічна форма насильства може бути початковою формою фізичного чи економічного насильства в сфері сімейних відносин [16, с. 8].

Кримінальне законодавство наряду з психологічним насильством передбачає також психічну форму насильства. Психічне та психологічне насильство є серйозною проблемою в сімейних відносинах, яка може призвести до негативних наслідків для фізичного та психічного здоров'я жертви.

У Кримінальному кодексі України (далі – КК) відсутнє чітке визначення та конкретизація ознак

понять «психологічне» та «психічне» насильство, що призводить до невизначеності критеріїв їх розмежування. У теорії кримінального права існує різноманітність поглядів на цю проблему, і єдиного підходу до вирішення цього питання немає. Недостатня ясність щодо ознак цих видів насильства та неоднозначність їх визначення потребують подальшого наукового дослідження в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роботи А.О. Байди, А.В. Біловол, І.В. Бевзюка, В.В. Гальцової, Н.В. Довгань-Бочкової, О.О. Дудорова, К.П. Задої, В.П. Кушпін, Н.І. Лесяк, М.І. Панова, Г.М. Собко, М.І. Хавронюк, Г.М. Храмцов, О.М. Шиделько, С.В. Якімової та інших присвячені дослідженню психологічної та психічної форм насильства, що є однією з об'єктивних сторін домашнього насильства. Проте існує досить багато різних точок зору щодо тлумачення ознак психологічного насильства, а також різна практика притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення цього кримінального правопорушення, що свідчить про необхідність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Формування мети та завдань. Це дослідження має на меті вивчення різних підходів до тлумачення психологічного та психічного насильства в контексті сімейних відносин. В ході дослідження буде надано визначення цих понять як загальнонаукових та кримінально-правових категорій, виокремлено та розкрито зміст основних юридичних понять та проведено розмежування між психологічним та психічним насильством.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблема психологічного насильства у сімейних відносинах стає однією з найбільш актуальних проблем сьогодення. Цій проблемі приділено багато уваги як вітчизняними так і зарубіжними вченими. Різні види та форми психологічного впливу можуть мати різний характер та викликати негативні наслідки. Згідно з традиційною теорією, психічне насильство вважається однією з форм психологічного впливу. Психологічне насильство як форма насильства, яка може включати різноманітні дії або бездіяльність, що наносять шкоду психічному здоров'ю потерпілої особи.

Варто відзначити, що в Кримінальному кодексі України немає визначення «психологічного насильства» та «психічного насильства» як окремих видів насильства. Це є наслідком недостатнього та невідповідного відображення цього явища у кримінальному законодавстві. Згідно зі статтею 126-1 КК України, психологічне насильство визначається як одна з форм домашнього насильства. Закон України «Про охорону дитинства» також не містить визначення психологічного насильства, проте він відносить його до жорстокого поводження з дитиною, що включає у себе сімейні відносини. Згідно зі статтею 1 цього закону, жорстоке поводження з дитиною включає «будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди, що стосуються дитини, такі як вербування, переміщення, переховування, передача або одержання з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу або уразливого стану дитини» [4].

«Психологічне (або емоційне) домашнє насильство – це використання переваги, щоб принизити та знецінити іншого члена сім'ї. Насильством також є свідоме ігнорування потреб та почуттів тих членів сім'ї, які залежні від людини та потребують догляду. Як-от дітей чи людей старшого віку» [12].

Поняття «психологічне насильство» разом з переліком його форм закріплене на нормативно-правовому рівні в п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3]. Визначення цього поняття «охоплює словесні образи, погрози, приниження, переслідування, залякування та інші дії, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері. Якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи» [3], то вони вважаються формою домашнього насильства. Перелік таких форм

психологічного насильства більш розширений та включає третіх осіб порівняно з раніше чинним Законом України «Про попередження насильства в сім'ї».

Під час аналізу визначення «психологічного насильства» згідно з п. 14 ст. 1 Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», наслідки, які впливають на утворення психологічного насильства, стають очевидними. Однак, ці наслідки не згадуються в ст. 126-1 КК як ознаки об'єктивної сторони домашнього насильства. Відтак, виникає потреба визначити місце цих наслідків у структурі об'єктивної сторони домашнього насильства.

Стаття 126-1 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за домашнє насильство, яке може мати різні форми, в тому числі і психологічне насильство. Наслідки психологічного насильства можуть бути дуже серйозними для жертви і відображаються у структурі об'єктивної сторони статті 126-1 КК України, зокрема: «1) пошкодження психіки жертви. Психологічне насильство може призвести до тривожності, депресії, почуття безнадії, невпевненості, низької самооцінки, посттравматичного стресового розладу та інших психічних порушень; 2) порушення фізичного здоров'я жертви. Психологічне насильство може викликати фізичну реакцію, таку як стрес, що може мати негативний вплив на здоров'я жертви, зокрема призвести до серцевих проблем, гіпертонії, головного болю, безсоння, втрати апетиту, запаморочень і т.д.; 3) соціальна ізоляція жертви. Психологічне насильство може призвести до ізоляції жертви від родини, друзів і соціального середовища, що може зробити її беззахисною і безпомічною; 4) прав і свобод жертви. Психологічне насильство може призвести до порушення прав жертви, включаючи право на життя, гідність, свободу вибору, свободу від насильства, та інші» [16, с. 8].

Є. Вірлич визначає психологічне насильство в сім'ї, як «насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдатися або завдається шкода психічному здоров'ю» [8].

Психологічне насильство характеризується систематичним приниженням жертви, маніпуляціями з боку кривдника. Проявами психологічного насильства є: «постійна образлива критика, маніпулювання, контроль над життям жертви; звинувачення, засудження, словесні образи; обзивання нецензурними словами, приниження; ігнорування як спосіб «покарання» (як серед дорослих, так і щодо дітей); покарання та погрози

покарання, погрози життю й здоров'ю, заборона висловлювати свою думку, вільно пересуватися поза домом та спілкуватися з близькими; зняття людиною із себе відповідальності за негативний вплив на психологічний стан жертви; відмова спілкуватися, щоб змусити жертву почуватися винною, принизити її; ізолювання жертви від спілкування з друзями чи родиною, контроль над спілкуванням через прочитання особистої пошти і повідомлень у соцмережах; знецінення людини, цілковитий контроль над усіма сферами її життя» [12].

Г.М. Собко визначає психологічне насильство, що позначає відповідний тиск або шкідливий вплив на чиність совість, психіку, переконання, спосіб мислення або духовну свободу. Завдяки такому насильству людину примушують поводитися зовсім не так, як вона того хотіла б. Насильство може бути спрямоване проти життя і здоров'я людини, його честі і гідності, свободи її волі і духу. Це зачіпає основні права та інтереси особистості, порушує природні права людини [14, с. 41].

На думку В.П. Кушпіт «термін «психологічне насильство» може використовуватися у суміжних юридичних науках, має дещо відмінне змістове наповнення та функціональне призначення, а тому не може вважатися синонімом кримінально-правового поняття психічного» [11, с. 139–140].

У вітчизняній літературі часто використовують терміни «психологічне насильство» та «психічне насильство», що може призвести до розбіжностей у розумінні цих понять. Закон про кримінальну відповідальність не надає визначення поняттю «психічне насильство», проте у частині 2 статті 180 КПК України зазначається, що психічне насильство є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення.

У кримінальному праві поняття психологічного та психічного насильства є двома різними формами насильства, які можуть мати суттєвий вплив на психіку потерпілого.

У сучасній доктрині кримінального права під психічним насильством розуміють погрозу застосування фізичного насильства. На думку І.С. Курбатової поняття «психічне насильство» можна визначити як кримінально караний зумисний словесний (не фізичний) вплив на поведінку особи, який, з огляду на реальність сприйняття, пригнічує душевний стан і, як наслідок, видозмінює подальшу поведінку потерпілого» [10, с. 213].

О. Л. Гуртовенко зазначає, що психічний (протиправний кримінально-правовий психічний вплив) – це негативний вплив на психічну структуру особистості потерпілого від злочину чи особистості суб'єкта злочину, який є елементом (діянням чи обставиною) складі тих злочинів, норми КК України про які передбачають цей вплив

у тому чи іншому вигляді прямо у тексті чи мають на увазі як ознаку злочину [9, с. 473].

О.М. Храмцов дає визначення поняття психічного насильства як «суспільно небезпечний, протиправний вплив на психіку іншої особи або групи осіб, який здійснюється з неактивістських або інструментальних мотивів в інформаційній формі всупереч або поза волею цих осіб, впливає на свободу їх волевиявлення або спричиняє психічну або фізіологічну травму» [15, с. 133–134]. На його думку термін – психологічне насильство «не зовсім відповідає його змісту. Більш правильним назвати його саме психічним насильством» [15, с. 133]. Цієї думки дотримується О.Л. Беспаль [7].

Однак, на наш погляд, психічне насильство слід розглядати як одну із форм психологічного насильства. Тому, слід погодитися з думкою Г.М. Собко, що «психічне насильство – це різновид кримінального психологічного впливу, та зазначає, що предмет психічного насильства охоплює не лише психіку як високоорганізовану матерію, а й відображення мозком реальної дійсності. Оскільки психіка – явище, яке може характеризуватися як ідеальним, так і матеріальним аспектами, акцентовано на визначенні предмета психічного насильства через психіку в її біологічному сенсі» [14]. Способом вчинення психічного насильства є застосування психологічних способів, а саме інформаційний вплив. Отже, психічне насильство має на меті створити такий психологічний стан, в якому особа втрачає здатність належно оцінювати те, що відбувається, аналізувати інформацію з зовнішнього світу та свідомо керувати своєю поведінкою, зокрема, обирати мету, засоби та шляхи досягнення цілей.

Особливою рисою кримінального насильницького психічного впливу є специфічний предмет його дії – явища психіки людини. Він впливає на психічний стан особистості, за допомогою впливу на біологічні і соціальні елементи особистості. Це відрізняє психічне насильство від фізичного насильства. Наслідки такого впливу можуть включати емоційну невпевненість потерпілого або безпосередню шкоду психічному здоров'ю іншої людини. Варто зауважити, що в основі кримінального насильницького психічного впливу лежить використання психологічних механізмів, щоб змусити жертву робити те, що вона не бажає робити.

Кримінальний насильницький психічний вплив має своєю особливістю те, що він спрямований на психічний стан людини і використовує різноманітні механізми, які допомагають змусити жертву робити те, що вона не бажає робити. Такий вплив може мати різні наслідки, від емоційної невпевненості до серйозної шкоди психічному здоров'ю. Від фізичного насильства він

відрізняється тим, що впливає на біологічні і соціальні елементи особистості. Згідно з Постановою Верховного Суду України від 27 лютого 2004 року «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність», до такого психічного впливу» можуть належати погрози насильства, знищення майна, розголошення певні відомості, позбавлення повсякденного спілкування, переконання, залякування, обман, шантаж, підкуп тощо» [6].

Висновки. Отже, психологічне насильство можна визначити як дії, які спрямовані на маніпулювання іншою людиною з метою контролю її поведінки, думок та емоцій. У свою чергу, психічне насильство включає в себе психологічні та емоційні форми насильства, такі як уникання, загрози, інтерпретації та інші дії, що спричиняють страждання або руйнування психологічного комфорту потерпілого.

Спільні риси психічного та психологічного насильства полягають у тому, що обидва види насильства можуть призвести до створення негативного психологічного клімату в родині, на роботі, в школі та інших місцях. Обидва види насильства можуть бути невидимими та несприйнятими для інших людей, що робить їх складними для виявлення та зупинення. Психічне та психологічне насильство можуть мати довготривалий ефект на психіку жертв та можуть призвести до розвитку психічних розладів.

Розмежування психічного та психологічного насильства є дуже важливою проблемою кримінального права. Вони взаємодіють одна з одною, проте мають різну природу і наслідки для жертви. Відмінні риси психічного та психологічного насильства полягають у формах та методах використання насильства. Психічне насильство зазвичай включає у себе застосування загроз, запевнень, підмов, підривання самоповаги та гідності, та інших методів, що можуть призвести до створення страху та незахищеності у жертви. Психологічне насильство включає у себе поведінку, яка може призвести до створення почуття безпомічності, неповноцінності та інші підозрілі форми поведінки, що можуть призвести до відчуття втрати контролю над ситуацією.

Відзначимо, що в Кримінальному кодексі України є статті, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані з психологічним та психічним насильством. Неоднозначність щодо визначення цих ознак, може призвести до невірної тлумачення закону та неправильного застосування кримінальної відповідальності.

У статті висвітлено питання, які залишаються відкритими і потребують подальшого дослідження в межах доктрини кримінального права щодо визначення термінів «психологічне насильство» та «психічне насильство». Напрямки подальших досліджень можуть включати аналіз вживання та змісту цих понять у різних галузях права, а також дослідження їх видів та форм прояву.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.05.2022).
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 20.06.2022).
3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 5, ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 07.05.2022).
4. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 30, ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 29.09.2022).
5. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року № 2789-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. N 10, ст. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text> (дата звернення 30.03.2023).
6. Постанова Пленуму Верховного Суду від 27 лютого 2004 року № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text> (дата звернення 08.02.2023).
7. Беспаль О. Л. Злочини, учинені у сфері сімейних відносин: особливості окремих понять. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 146–154.
8. Вірлич Є. Що таке домашнє насильство. URL: <https://kavun.city/articles/81565/scho-take-domashne-nasilstvo-i-yaki-jogo-oznaki-rozpodivade-psih-loginya> (дата звернення 08.02.2023).
9. Гуртовенко О. Л. Психічний вплив і психічна шкода у кримінальному праві. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Ю. М. Оборотов (заст. голов. ред.), Л. Р. Біла (відп. секр.) [та ін.] ; ОНЮА. Одеса : Юрид. л-ра, 2005. Вип. 25. С. 470–475.

10. Курбатова І. С. Застосування психічного впливу як метод злочинних посягань щодо літніх людей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. Вип. 25. С. 210–214.
11. Кушпін В. П. Генезис поняття насильства у теорії кримінального права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 807. С. 137–140.
12. Протидія домашньому насильству. URL: <https://drabivska-gromada.gov.ua/news/1644923119/> (дата звернення 28.09.2022).
13. Психологічне насильство. URL: <https://nonviolence.ed-era.com/psychological-violence> (дата звернення 30.03.2023).
14. Собко Г. М. Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Ганна Миколаївна Собко ; Одеськ. держ. ун-т внутр. справ ; Держ. наук.-дослід. інст. МВС України. Одеса, 2020. 791 с.
15. Храмов О. М. Психічне насильство у кримінальному праві: поняття та ознаки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. № 34. С. 130–134.
16. WHO report “Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence” 2013 p. 8. URL: <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/302733/retrieve> (дата звернення 23.02.2023).

REFERENCES

1. Constitution of Ukraine (1996, June 28). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny № 30, 141. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Criminal code of Ukraine (2001, April 5). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny № 25-26, 131. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
3. Law of Ukraine on Prevention and Combating Domestic Violence № 2229-VIII. (2017, December 7). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny № 5, 35. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine on Protection of Childhood № 2402-III. (2001, April 26). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny № 30, 142. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> [in Ukrainian].
5. Law of Ukraine on Prevention of Domestic Violence № 2789-III. (2001, November 15). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. N 10, 70. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text> [in Ukrainian].
6. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine on the application by the courts of the legislation on responsibility for the involvement of minors in criminal or other anti-social activities № 2. (2004, February 27). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text> [in Ukrainian].
7. Bepal O.L. (2015). Crimes committed in the sphere of family relations: peculiarities of certain concepts. *Naukovyi visnyk natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 1, 146–154 [in Ukrainian].
8. Virlych Ye. (2020). What is domestic violence. Retrieved from: <https://kavun.city/articles/81565/scho-take-domashne-nasilstvo-i-yaki-jogo-oznaki-rozpovidae-psiologinya> [in Ukrainian].
9. Hurtovenko O. L. (2005). Mental impact and mental damage in criminal law. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. № 25. 470–475 [in Ukrainian].
10. Kurbatova I. S. (2014). The use of mental influence as a method of criminal offenses against the elderly. *Naukovyi visnyk Uzhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Pravo»*. № 25. 210–214 [in Ukrainian].
11. Kushpit V. P. (2014). The genesis of the concept of violence in the theory of criminal law. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Yurydychni nauky*. № 807. 137–140 [in Ukrainian].
12. Combating domestic violence. Retrieved from: <https://drabivska-gromada.gov.ua/news/1644923119/> [in Ukrainian].
13. Psychological violence. Retrieved from: <https://nonviolence.ed-era.com/psychological-violence> [in Ukrainian].
14. Sobko H.M. (2020). *Criminal law and criminological bases of combating mental violence*. Doctor’s thesis. Kyiv : DNDI MVS UKRAINY [in Ukrainian].
15. Khramtsov O. M. (2006). Mental violence in criminal law: concepts and signs. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 34. 130–134 [in Ukrainian].
16. WHO report Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. 2013. P. 8. Retrieved from: <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/302733/retrieve> [in English].